

Juhász Gyula: Testamentom. Mint egy-egy levél, melyet az ősz lehellete sodor tova, szállanak Szegedről a magány költőjének versei szerte az országban. Juhász Gyula, aki negyedszázaddal ezelőtt a nagyváradi Holnap költőivel indult útnak, nem-sokára a saját ösvényére tért, s azóta társtalanul éneklé a maga halk, de a fogékony szív mélyében visszhangot keltő dalait. Bár még fölesen-dül bennük itt-ott az élet szeretete és reménye, hangulatuk általában csüg-gedt s az „elfáradt legény“ ujjai a lemondás csöndes siramát csalják ki lantjából. Az a panasza azonban igaztalan, hogy „öt nem látják“; hogy senki nem érti már; hisz tűnő vágyak, hervadó emlékek egyéni bá-natába belesír az ország vigasztalan állapotának mindnyájunkkal közös fájdalma is; az elrabolt magyar tá-jak valamennyiünk vesztesége s a szűk határokon belül vitustáncot járó, zilált élet nemcsak — öneki szegi kedvét. Igen sokan érezzük azt a fanyarságot, melyet a vak remény nem tüntet el.

Ez a lelki fáradtság különben nem egyszer hervadtá teszi némely ver-sét, bágyadtá a kép színeit, sőt akár-hányszor gondatlanná a külső for-mát is, holott a költő előbb könnyű szerrel játszott a kifejezés nehézsé-geivel. Lehet, hogy szándékosság is van benne; de mikor „új ige forr, mint részegben a bor“, s nincs „más kiút“, mikor „egy vén kordély gya-lul“, nincs az az érzésünk, hogy a rim rántotta elő a szót, a fordulatot. Hangulatrontó, mikor a réten *bre-keg száz bús hegedűs* — milyen más Vörösmarty azonos jelentésű sora a Két Szomszédvár előhangjában: „Bús panasztát az uszók négy lábú serge zokogta“ —; a kép nem tiszta, mikor „az öröm sírján“ ül, mint „az árva varju a jegenyén“; szóval né-hol egy-egy nem a maga helyén lévő disszonancia vegyül a harmó-niába; mit más jelenkori költőben alig tennénk szóvá, az a kifejezés finom érzőjében bánt. De csak néhol, mert éppen a költemény teljes harmóniája, a formát teremtő tartalom uralma, egy lírai mozzanat teljes ki-fejezése jellemzi Juhász költészetét; a formát pedig finom zeneiség, mint-ha hárfán suhannának végig ujjai:

Rendszerint a jelen közvetlen él-ményei adják a lírai anyagot; a szemléletből fakadó hangulat; vala-mely természeti kép, mely a költő lelkében szunnyadó kéneket rebbenti szárnyra. Aztán a tűnő vágyak és hervadó emlékek gazdag raja, az el-mulás sejtelve s a másvilági élet reménye. Juhász gyakran visszanyúl az ősmagyar monádok kincsei közé, de nem nyugodt epikumért, hanem a jelen lírai szimbólumai végett; la-pozza a Népköltési Gyűjtemény regös-köteteit, melyekből életre kel az aranygyertyával ragyogó szent szarvas: a magyarság régi kedve. Az irodalom nagyjainak sorsában ér-zékeny lelke újraéli saját költői sorsát: „Ki itt a költő és magyar, ha ő nem?“ (Berzsenyi); az Ember Tra-gédiájából kiharsan Cluvia ledér éneke és összefonódik a boroslerleg-hez folyamodó Kepler fejfájós má-morával (Madách Sztregován); egyetlen szonettbe sajtolja a patetikus lángolásból kiábrándult Vörös-martyt: saját lelkének nagy szárnya-lásait; Aranynyal a viharok jég- és véresőjéből viztatór az álmok falu-jába és fájó zokogással írja le a ma-gyar költő végzetét: „Magyar va-gyok. Szegény költője árva, derék fajtámnak“, de ebben van vigasza is, mert ez több, mint „világhír és világ-szerelem“. Egyáltalában, Juhász lírá-jának egyik jellemző vonása, hogy ritka művészettel egynehány szóba sűrít nagy lelki távolságokat, de eb-ből nem alkot Berzsenyi- és Vörös-marty-ként súlyos ódákat, hanem halk panaszu elégiákat, mint ami-lyenek egykor Kőlcsey finom húro-zatú lantjáról sóhajtottak el. Az ál-landó borongás már majdnem nyo-masztóvá tenné a *Testamentom* gyű-jteményét, ha „az ősi, éji puszták pásztortüzeinek biztató világába nem merülne szeme, várva az új nap vir-radtát, s ha nem szólalna meg ez a ború oly tökéletes művészettel, mint *A fekete Máriában*, *A magyar idill-ben*, *A magyar télben*, a *Gyónásban*, a *Credóban*, a *Finikéhez* intézett szo-nettekben, melyek egy szövevényes költői lélek egyszerűnek és mester-letlennek látszó, de nagy mélységeket sejtető megnyilatkozásai. Juhász Gyula nem hirdeti magáról, hogy „sem elődje, sem utódja“ senkinek, mégis egészen saját útját járó ván-dora a magyar lírának.

En addig állok álmod omladékan,
Magányom dombján s nézem hallgatag,
Hogy a napóra árnya mint halad.

Tolnai Vilmos.